

Επικοινωνία και πληροφόρηση για τη Μουσική Δημιουργικότητα στην Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΛΑΒΡΑΝΟΣ

Διδάσκων

**Τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας
Σχολή Επιστήμης της Πληροφορίας και Πληροφορικής**

Ιόνιο Πανεπιστήμιο

lavranos@ionio.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η επικοινωνία είναι μια από τις βασικές λειτουργίες του ατόμου μέσω της οποίας πραγματοποιείται ο συντονισμός της συλλογικής δράσης των ανθρώπων και η κοινωνικοποίησή τους. Γίνεται αντιληπτή ως μια πολιτισμική διαδικασία που μπορεί να συνδέει τα άτομα, μέσω της συμμετοχής και του συσχετισμού. Επιπροσθέτως, σημαντική θεωρείται η ενσωμάτωση της επικοινωνίας στην εκπαιδευτική πρακτική, καθώς γίνεται αντιληπτό ότι πρόκειται για μια διαδικασία η οποία έχει αντίκτυπο στον τρόπο διαχείρισης της εκπαίδευσης, ενισχύοντας παράλληλα τη δημιουργικότητα και την καινοτομία εντός του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος. Στο παρόν άρθρο παρουσιάζονται συνοπτικά η έννοια της επικοινωνίας και ο ρόλος της στην εκπαίδευση, τρία θεωρητικά πλαίσια για την ερμηνεία της επικοινωνίας, αυτά των: α. Lasswell (1948), β. Shannon & Weaver (1949), και γ. Schramm (1954), καθώς και ζητήματα πληροφόρησης και δημιουργικότητας στον χώρο της μουσικής εκπαίδευσης με την παρουσίαση του μοντέλου του Webster (2002) για τη δημιουργική σκέψη στη μουσική. Στόχο αποτελεί η κατανόηση της σημασίας της επικοινωνίας και της πληροφόρησης για τη μουσική δημιουργικότητα σε εκπαιδευτικό και πολιτισμικό περιβάλλον. Στη βάση αυτή, το παρόν άρθρο συμβάλλει στην παροχή μιας συνοπτικής θεωρητικής ανάλυσης της επικοινωνίας και του ρόλου της στην εκπαίδευση, καθώς και ζητημάτων πληροφόρησης και δημιουργικότητας στον χώρο της μουσικής.

Λέξεις κλειδιά: επικοινωνία, πληροφόρηση, μουσική εκπαίδευση, μουσική δημιουργικότητα, πολιτισμός.

Εισαγωγή

Διάφορα κοινωνικο-πολιτισμικά ζητήματα σχετιζόμενα με τη χρήση υπηρεσιών πληροφόρησης, την ανάπτυξη δεξιοτήτων πληροφοριακής παιδείας και την παραγωγή γνώσης είναι σημαντικά σχετικά με την υιοθέτηση της επικοινωνιακής πρακτικής για τη δημιουργικότητα, η οποία με τη σειρά της συμβάλλει στη διάδοση του πολιτισμού ανά τον κόσμο (Lavranos et al., 2015). Η σύνδεση μεταξύ αυτών των τριών παραμέτρων υποδηλώνει μια γραμμική αλληλουχία, όπου τα δεδομένα οδηγούν στην αναζήτηση και επικοινωνία της πληροφορίας και εν συνεχεία στην παραγωγή της γνώσης και του πολιτισμού (Lavranos et al., 2016). Η γνώση είναι προϊόν κοινωνικο-πολιτισμικών διεργασιών, ενώ αποτελεί τη βάση για την κατανόηση των κοινωνικο-πολιτισμικών φαινομένων (Candy, 1997).

Η επικοινωνία, η πληροφόρηση και η γνώση ενυπάρχουν στο πολιτισμικό πλαίσιο της κοινωνίας και αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για την ανάπτυξη των κοινωνικών δομών, καθώς επίσης και για την οικοδόμηση των σχέσεων μεταξύ των ατόμων και των πολιτισμικών αξιακών συστημάτων (Auernhammer & Hall, 2014). Η σύνδεση μεταξύ επικοινωνίας, πληροφόρησης και γνώσης στηρίζεται σε χαρακτηριστικά ατομικών συμπεριφορών, συμπεριλαμβανομένων των ιδεών και των αξιών που μπορούν να θεωρηθούν ως προϊόντα δημιουργικών δραστηριοτήτων, καθώς και σε στοιχεία για την προετοιμασία περαιτέρω ενεργειών. Η επικοινωνία, η πληροφόρηση και η γνώση αλληλοεξαρτώνται, ενώ τα πρότυπα τους συνδέονται άμεσα με συγκεκριμένες ή ξεχωριστές ατομικές συμπεριφορές (Ensor et al., 2001).

Επίσης, τα άτομα μαθαίνουν για τον πολιτισμό τους ή τον πολιτισμό άλλων τόπων, μέσω της επικοινωνίας, της διάδοσης και αφομοίωσης της πληροφορίας. Η διαδικασία της επικοινωνίας αποτελεί το μέσο της πολιτισμικής πρόσκτησης ή μετάδοσης, και η αποκτηθείσα πληροφορία μετατρέπεται σε γνώση του παγκόσμιου πολιτισμού. Συνεπώς, η επίδραση της επικοινωνίας στη δημιουργικότητα αφορά χαρακτηριστικά, συμπεριφορικά πρότυπα και κανόνες που οδηγούν στη διατήρηση της γνώσης και του πολιτισμού.

Στο παρόν άρθρο διακρίνονται, παρουσιάζονται και αναλύονται συνοπτικά η έννοια της επικοινωνίας και ο ρόλος της στην εκπαίδευση, τα θεωρητικά πλαίσια για την ερμηνεία της επικοινωνίας των: α. Lasswell (1948), β. Shannon & Weaver (1949), και γ. Schramm (1954), καθώς και ζητήματα πληροφόρησης και δημιουργικότητας στον χώρο της μουσικής εκπαίδευσης με την παρουσίαση του μοντέλου του Webster (2002) για τη δημιουργική σκέψη στη μουσική.

Στόχο αποτελεί η κατανόηση της σημασίας της επικοινωνίας και της πληροφόρησης για τη μουσική δημιουργικότητα σε εκπαιδευτικό και πολιτισμικό περιβάλλον. Στη βάση αυτή, το παρόν άρθρο συμβάλλει στην παροχή μιας συνοπτικής θεωρητικής ανάλυσης της επικοινωνίας και του ρόλου της στην εκπαίδευση, και στη συνέχεια, στην ανάλυση ζητημάτων πληροφόρησης και δημιουργικότητας στον χώρο της μουσικής.

Η έννοια της επικοινωνίας και ο ρόλος της στην εκπαίδευση

Η επικοινωνία αποτελεί μια από τις θεμελιώδεις λειτουργίες του ατόμου στο πλαίσιο της κοινωνικής του δραστηριοποίησης και η οποία γίνεται αντιληπτή ως μια πολιτισμική διαδικασία που μπορεί να συνδέει τα άτομα, μέσω της συμμετοχής και του συσχετισμού (Floyd, 2006). Από τη φύση της, η επικοινωνία είναι μια κοινωνική λειτουργία που μέσω αυτής πραγματοποιείται ο συντονισμός της συλλογικής δράσης των ανθρώπων και η κοινωνικοποίησή τους (Hargie et al., 1994). Αναφορικά με την εκπαιδευτική διαδικασία, θεωρείται σημαντική η ενσωμάτωση της επικοινωνίας στην εκπαιδευτική πρακτική, καθώς γίνεται αντιληπτό ότι πρόκειται για μια διαδικασία η οποία έχει αντίκτυπο σε όλες τις λειτουργίες καθώς και τον τρόπο διαχείρισης της εκπαίδευσης, ενισχύοντας ταυτόχρονα τη δημιουργικότητα και την καινοτομία εντός του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος (Λαβράνος, 2016).

Η επικοινωνία είναι μια κοινωνική διεργασία άρρηκτα συνδεδεμένη με τη λειτουργία του ατόμου στο πλαίσιο της κοινωνικής του δραστηριοποίησης (Floyd, 2006). Συνίσταται στη μετάδοση νοητικών ιδεών, σκέψεων και συναισθημάτων αναμεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων που αλληλοεπιδρούν. Αποτελεί κομμάτι της καθημερινότητάς του ατόμου αφού μέσω αυτής παρέχεται η δυνατότητα κάλυψης των εκάστοτε αναγκών στις μεταβαλλόμενες κάθε φορά συνθήκες του περιβάλλοντός του (Leeds-Hurwitz, 1989). Η έννοια της επικοινωνίας είναι πολυσύνθετη και πολυδιάστατη ενώ στη βιβλιογραφία εντοπίζονται διάφοροι ορισμοί σχετικά. Ορισμένοι ερευνητές ορίζουν την επικοινωνία ως μια «διαδικασία» μέσω της οποίας ανταλλάσσονται ιδέες, απόψεις και συναισθήματα ενώ άλλοι την παρουσιάζουν ως έναν «όρο» ο οποίος περιγράφει το πώς το κάθε άτομο επηρεάζει τα υπόλοιπα στο πλαίσιο της κοινωνικής τους αλληλεπίδρασης (McQuail, 1987). Σύμφωνα με τον Fiske (2002), «Επικοινωνία είναι η κοινωνική διάδραση μέσω μηνυμάτων» ενώ σύμφωνα με τους Katz και Khan (1978) «Επικοινωνία είναι η ανταλλαγή πληροφοριών και η μετάδοση μηνυμάτων».

Σε μια προσπάθεια αποτύπωσης των δομικών χαρακτηριστικών της διαδικασίας της επικοινωνίας εντός του κοινωνικού περιβάλλοντος, αναφέρεται ότι αυτά αποτελούνται από τον πομπό, το μήνυμα (ή την πληροφορία), τον τρόπο που μεταβιβάζεται το μήνυμα, τους κώδικες, τις συνθήκες και τέλος τον αποδέκτη του μηνύματος (Floyd, 2006). Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προσέγγιση, το μήνυμα αποτελεί παράγωγο της επικοινωνιακής διαδικασίας και πράξης ενώ μέσω αυτού ο πομπός μεταφέρει πληροφορίες, συμπεριφορές, κοινωνικές και ηθικές αξίες στον αποδέκτη με διάφορα εναλλακτικά μέσα (κανάλια) ανάλογα με τις επικρατούσες κοινωνικές συνθήκες και σε συγκεκριμένο κοινωνικό περιβάλλον (Leeds-Hurwitz, 1989). Η αποκωδικοποίηση του μηνύματος - πληροφορίας από τον δέκτη γίνεται με την ερμηνεία του με τη βοήθεια διαφόρων τεχνικών και μεθόδων.

Βασικά χαρακτηριστικά της επικοινωνίας αποτελούν η «κωδικοποίηση» του μηνύματος από τη πλευρά του πομπού και η «αποκωδικοποίησή» του από την πλευρά του δέκτη. Κωδικοποίηση σημαίνει ότι το μήνυμα - πληροφορία μεταφράζεται σε μια γλώσσα ή κώδικα κατάλληλο για τα μέσα μετάδοσης και για τους δέκτες στους οποίους προτίθεται να απευθυνθεί.

Η αποκωδικοποίηση αναφέρεται στην κατανόηση του μηνύματος - πληροφορίας με σκοπό την άντληση συγκεκριμένου νοήματος. Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό της επικοινωνίας είναι η «ανάδραση» η οποία αναφέρεται στη διαδικασία με την οποία ο επικοινωνητής αποκτά πληροφορίες ως προς το κατά πόσον και με ποιον τρόπο ο αποδέκτης έχει πράγματι παραλάβει το μήνυμα (McQuail, 1987).

Η επικοινωνία θεωρείται ως μια από τις πρωταρχικές σημασίας λειτουργίες στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, στηριζόμενη κυρίως στη μετάδοση μηνυμάτων - πληροφοριών και εμπειριών σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες και άτομα με ποικίλες προσδοκίες, αναζητήσεις και ενδιαφέροντα, με σαφή, αποτελεσματικό και ευχάριστο τρόπο (Pennycook, 1985). Υπό αυτό το πρίσμα αποτελεί μια εκ προθέσεως διαδικασία η οποία προϋποθέτει την ύπαρξη ενός πομπού, ενός καναλιού, ενός μηνύματος και μιας σχέσης ανάμεσα στον πομπό και τον δέκτη (εκπαιδευτικού και μαθητή), μιας επίδρασης, καθώς και ενός εκπαιδευτικού περιβάλλοντος εντός του οποίου πραγματοποιείται η επικοινωνία (Singhal & Rogers, 2012).

Στη βιβλιογραφία, παρουσιάζονται διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις σε σχέση με τον ρόλο της επικοινωνίας στην εκπαίδευση. Ως βασικό εργαλείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, η μετάδοση του μηνύματος - πληροφορίας αποτελεί μια επικοινωνιακή προσέγγιση η οποία χαρακτηρίζει την παραδοσιακή (δασκαλοκεντρική) μορφή διδασκαλίας στην οποία υπάρχει ο εκπαιδευτικός (πομπός), ο οποίος μεταβιβάζει μηνύματα - πληροφορίες και έναν μαθητή (δέκτη). Μια διαφορετική προσέγγιση αυτή της πολιτισμικής θεώρησης, αντιλαμβάνεται την επικοινωνία στην εκπαίδευση ως μια διαδικασία πιο συμμετοχική.

Ο μαθητής δέχεται ερεθίσματα - μηνύματα εντός συγκεκριμένου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος όπου αντιλαμβάνεται καλύτερα την γνώση. Η συγκεκριμένη προσέγγιση χαρακτηρίζεται ως κονστρουκτιβιστική, δηλαδή θεωρεί ότι η γνώση αποκτάται μέσω μιας διαδικασίας αλληλεπίδρασης ενώ είναι υποκειμενική και βασίζεται στο πως βιώνει το κάθε άτομο την πραγματικότητα ξεχωριστά (Fiske, 2002).

Θεωρητικά πλαίσια για την ερμηνεία της επικοινωνίας

Η επικοινωνιακή πράξη επηρεαζόμενη από τις κοινωνικές μεταβολές εξελίσσεται και προσαρμόζεται με σκοπό να ικανοποιήσει τις ανακύπτουσες ανάγκες των ατόμων (Shannon, 1948). Στη βιβλιογραφία, εντοπίζονται διάφορα θεωρητικά πλαίσια - μοντέλα για την ερμηνεία της επικοινωνίας τα οποία βρίσκουν εφαρμογή εντός των κοινωνικών δραστηριοτήτων των ατόμων με σκοπό την ενίσχυση της επικοινωνιακής πρακτικής. Βασικά μοντέλα επικοινωνίας είναι το «γραμμικό», το «διαδραστικό» και το «συστημικό», τα οποία αποτελούν σημεία αναφοράς για τη μελέτη της επικοινωνιακής πρακτικής (McQuail, 1987).

Στο γραμμικό μοντέλο, παρουσιάζεται η μετάδοση του μηνύματος - πληροφορίας από τον πομπό στον δέκτη. Η διαδικασία είναι γραμμική και σε αυτή την περίπτωση η επικοινωνία ταυτίζεται με την έννοια της πληροφόρησης, καθώς δίνεται έμφαση στη μετάδοση πληροφορίας - γνώσης και όχι στον δέκτη. Ο δέκτης παραμένει παθητικός προσλαμβάνοντας το μήνυμα - πληροφορία χωρίς να το προσπαθεί να το ερμηνεύσει ή να αντιδράσει σε αυτό. Στην περίπτωση του διαδραστικού μοντέλου, παρουσιάζεται η μετάδοση του μηνύματος με τη διαφορά ότι η στάση του αποδέκτη της πληροφορίας μετατρέπεται από παθητική σε ενεργητική προκειμένου να ερμηνεύσει το μήνυμα και να αντιδράσει σε αυτό με σκοπό την ικανοποίηση των αναγκών και την επίτευξη των στόχων του (Floyd, 2006).

Τέλος, το συστημικό μοντέλο, παρουσιάζει μια εντελώς διαφορετική προσέγγιση από εκείνες των δυο προαναφερθέντων. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προσέγγιση, το κάθε άτομο διαδραματίζει ταυτόχρονα το ρόλο του αποστολέα αλλά και του αποδέκτη του μηνύματος - πληροφορίας. Επιπροσθέτως, η επικοινωνία δεν έχει να κάνει μόνο με τις διαμορφούμενες σχέσεις μεταξύ των ατόμων, αλλά επηρεάζεται και από το περιβάλλον στο οποίο δρουν καθώς και από τα ερεθίσματα τα οποία προσλαμβάνουν (Schramm, 1983). Θα πρέπει να επισημανθεί ότι προφανώς και το παρόν άρθρο δεν έχει σκοπό να παρουσιάσει εξονυχιστικά το σύνολο της διαθέσιμης βιβλιογραφίας, καθώς στις επόμενες παραγράφους παρέχονται τρία βασικά θεωρητικά πλαίσια - μοντέλα για την ερμηνεία της επικοινωνίας και περιγράφεται το περιεχόμενό τους.

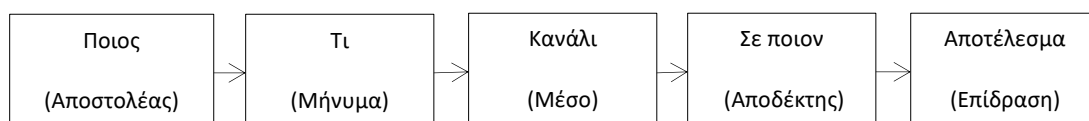
Το μοντέλο επικοινωνίας του Lasswell

Το μοντέλο επικοινωνίας του Lasswell (1948) παρουσιάζει τη διαδικασία της επικοινωνίας ως μια γραμμική αλληλουχία δίνοντας έμφαση στον πομπό, στο μήνυμα - πληροφορία, στο μέσο - κανάλι επικοινωνίας, στον αποδέκτη, και στο αποτέλεσμα. Στο γραμμικό αυτό μοντέλο, η επικοινωνία αναφέρεται στη μετάδοση του μηνύματος - πληροφορίας από τον πομπό στο δέκτη ενώ παράλληλα εξετάζεται και το αποτέλεσμα αυτής της μετάδοσης, η ενδεχόμενη επίδραση που έχει στο δέκτη.

Όπως φαίνεται στο Σχήμα 1, το μοντέλο επικοινωνίας του Lasswell (1948) αποτελείται από τα ακόλουθα δομικά στοιχεία:

- Ποιος (Αποστολέας)
- Τι (Μήνυμα)
- Κανάλι - Μέσο μετάδοσης
- Σε ποιον (Αποδέκτης)
- Αποτέλεσμα – Επίδραση

Σχήμα 1. Μοντέλο επικοινωνίας του Lasswell (Προσαρμογή από Lasswell, 1948)

Το μοντέλο επικοινωνίας του Lasswell (1948) αναδεικνύει τη διαδικασία της επικοινωνίας και την επίδρασή της στο κοινωνικό σύνολο. Έχει επιδράσεις από την αριστοτελική θεώρηση καθώς υποστηρίζει ότι για την περιγραφή της επικοινωνίας πρέπει πρώτα να δοθούν απαντήσεις στα εξής ερωτήματα: Ποιος λέει τι; Σε ποιο κανάλι; Σε ποιον; Και με ποιο αποτέλεσμα; Επιπροσθέτως, σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προσέγγιση υποστηρίζεται ότι η επικοινωνιακή διαδικασία εξυπηρετεί τρεις λειτουργίες: α. την κατανόηση του περιβάλλοντος, β. την κατανόηση των κοινωνικών σχέσεων, και γ. τη μεταφορά της πολιτιστικής κληρονομιάς από τη μια γενιά στην άλλη.

Το μοντέλο επικοινωνίας των Shannon και Weaver

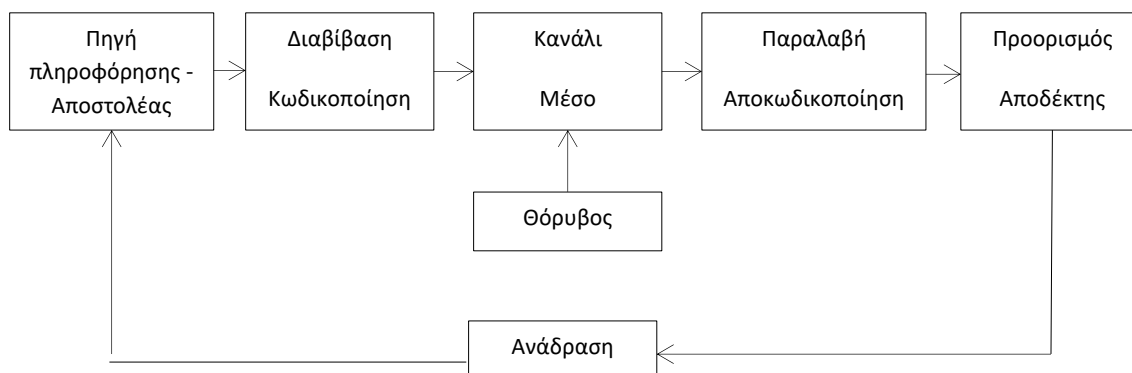
Το μοντέλο επικοινωνίας των Shannon και Weaver (1949) είναι αποτέλεσμα πολυετούς έρευνας. Το συγκεκριμένο μοντέλο παρουσιάζει την αποτελεσματική επικοινωνία ανάμεσα στον «αποστολέα» ο οποίος αποτελεί την πηγή πληροφόρησης και τον «αποδέκτη» ο οποίος αποτελεί τον τελικό προορισμό της πληροφορίας, εστιάζοντας στην κατεύθυνση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης στην επικοινωνία αναδεικνύοντας σε αντίθεση με παλαιότερα μοντέλα τη σημασία του ρόλου του «αποδέκτη» της πληροφορίας.

Επιπροσθέτως, αποτυπώνει τους παράγοντες (παρεμβαίνουσες μεταβλητές) που επηρεάζουν τη διαδικασία της επικοινωνίας και οι οποίοι αποκαλούνται «θόρυβος». Οι συγκεκριμένοι παράγοντες είναι δυνατό να επηρεάσουν τη ροή της διαδικασίας της επικοινωνίας ή μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα την εσφαλμένη λήψη του μηνύματος, ενώ διακρίνονται σε: α. εξωτερικούς (π.χ. ήχοι του περιβάλλοντος, φως, κ.ά), β. εσωτερικούς (π.χ. συναισθήματα και στάση των εμπλεκομένων, κ.ά.) και γ. σχετικούς με τη σημειωτική (π.χ. εκούσια ή ακούσια νοηματικά λάθη στις λέξεις ή τις προτάσεις του αποστολέα).

Όπως φαίνεται στο Σχήμα 2, το μοντέλο επικοινωνίας των Shannon και Weaver (1949) αποτελείται από τα ακόλουθα δομικά στοιχεία:

- Πηγή πληροφόρησης - Αποστολέας
- Διαβίβαση - Κωδικοποίηση
- Κανάλι - Μέσο
- Θόρυβος
- Παραλαβή - Αποκωδικοποίηση
- Προορισμός – Αποδέκτης

Σχήμα 2. Μοντέλο επικοινωνίας των Shannon & Weaver (προσαρμογή από Shannon & Weaver, 1949)

Στο μοντέλο επικοινωνίας των Shannon και Weaver (1949) οι αποφάσεις για το είδος του μηνύματος που θα σταλεί λαμβάνονται από την πηγή πληροφόρησης, τον αποστολέα. Εφόσον το μήνυμα επιλεγεί, κωδικοποιείται σε σήμα και εν τέλει αποστέλλεται μέσω του καναλιού στον αποδέκτη. Το συγκεκριμένο μοντέλο διαφοροποιείται από τα υπόλοιπα ως προς την προσθήκη ενός «μετασχηματιστή» (τεχνητού ή φυσικού) ο οποίος μετατρέπει το μήνυμα σε σήμα, αλλά και την προσθήκη της έννοιας του «θορύβου», οτιδήποτε επί της ουσίας είναι δυνατό να εμποδίσει την πρόσληψη του μηνύματος από τον δέκτη, ενώ πρόκειται για ένα γραμμικό μοντέλο στο οποίο υπάρχει δυνατότητα ανάδρασης από τον αποδέκτη του μηνύματος.

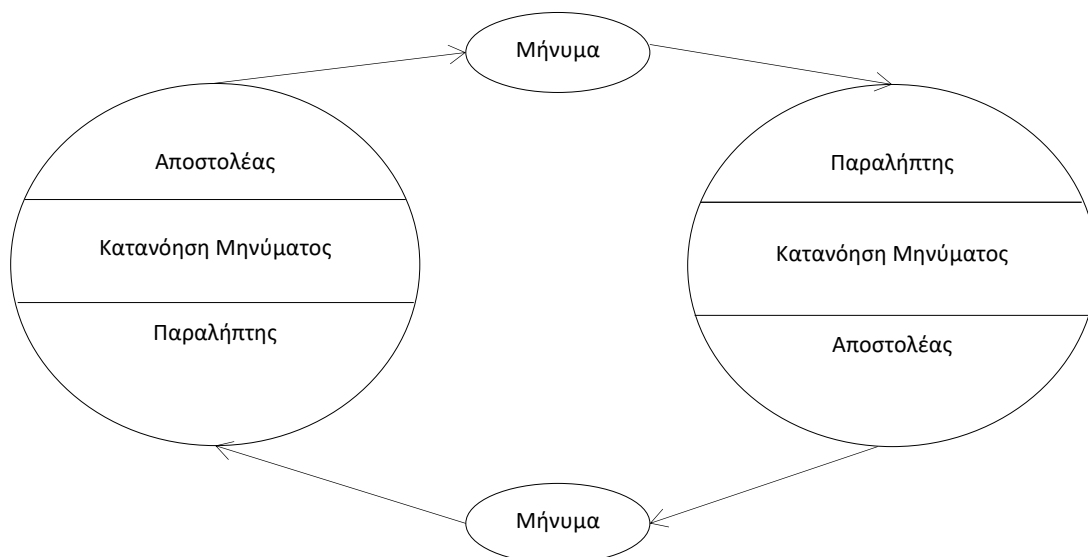
Το μοντέλο επικοινωνίας του Schramm

Το μοντέλο επικοινωνίας του Schramm (1954) εστιάζει στις διαδικασίες μαζικής επικοινωνίας, ενώ παρουσιάζει την «κυκλικότητα» ως το κυριότερο χαρακτηριστικό της επικοινωνιακής διαδικασίας. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προσέγγιση, κάθε άτομο λειτουργεί ταυτόχρονα και ως αποστολέας και ως παραλήπτης του μηνύματος, πράγμα που σημαίνει ότι οι λειτουργίες της κωδικοποίησης και της αποκωδικοποίησης του μηνύματος πραγματοποιούνται ταυτόχρονα σε όλους όσους εμπλέκονται στην επικοινωνιακή διαδικασία.

Όπως φαίνεται στο Σχήμα 3, το μοντέλο επικοινωνίας του Schramm (1954) αποτελείται από τα ακόλουθα δομικά στοιχεία:

- Μήνυμα του αποστολέα
- Μήνυμα του παραλήπτη
- Το άτομο που προσπαθεί να καταλάβει ή να ερμηνεύσει το μήνυμα

Σχήμα 3. Μοντέλο επικοινωνίας του Schramm (προσαρμογή από Schramm, 1954)

Το μοντέλο επικοινωνίας του Schramm (1954) διαφοροποιείται από τα υπόλοιπα παρουσιάζοντας ορισμένα πλεονεκτήματα όπως το ότι είναι δυναμικό, ο αποστολέας και ο παραλήπτης εναλλάσσουν τους ίδιους ρόλους, η ανάδραση αποτελεί κεντρικό χαρακτηριστικό του, ενώ φανερώνει πόσο μπορεί να διαφέρει κάθε κατάσταση.

Πληροφόρηση και δημιουργικότητα στη μουσική εκπαίδευση

Η μουσική δημιουργικότητα αναφέρεται σε διάφορους τομείς της μουσικής εκπαίδευσης όπως τη σύνθεση, τον αυτοσχεδιασμό, την ερμηνεία, τη μουσική ακρόαση, καθώς επίσης και σε διάφορες προσεγγίσεις σχετικά με τη μουσική ανάλυση (Hickey, 2002). Είναι κοινώς αποδεκτό ότι η μουσική σύνθεση, η ερμηνεία, ο αυτοσχεδιασμός και η ακρόαση αποτελούν βασικές δημιουργικές δραστηριότητες στη μουσική εκπαίδευση (Webster, 1990).

Επισημαίνεται όμως ότι και οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τη μουσική ανάλυση να θεωρούνται δημιουργικές επειδή αυτές αποτελούν μέρος της καθημερινής πρακτικής όσων συνθέτουν, ερμηνεύουν, αυτοσχεδιάζουν και ακούν μουσική στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Dunn, 1997).

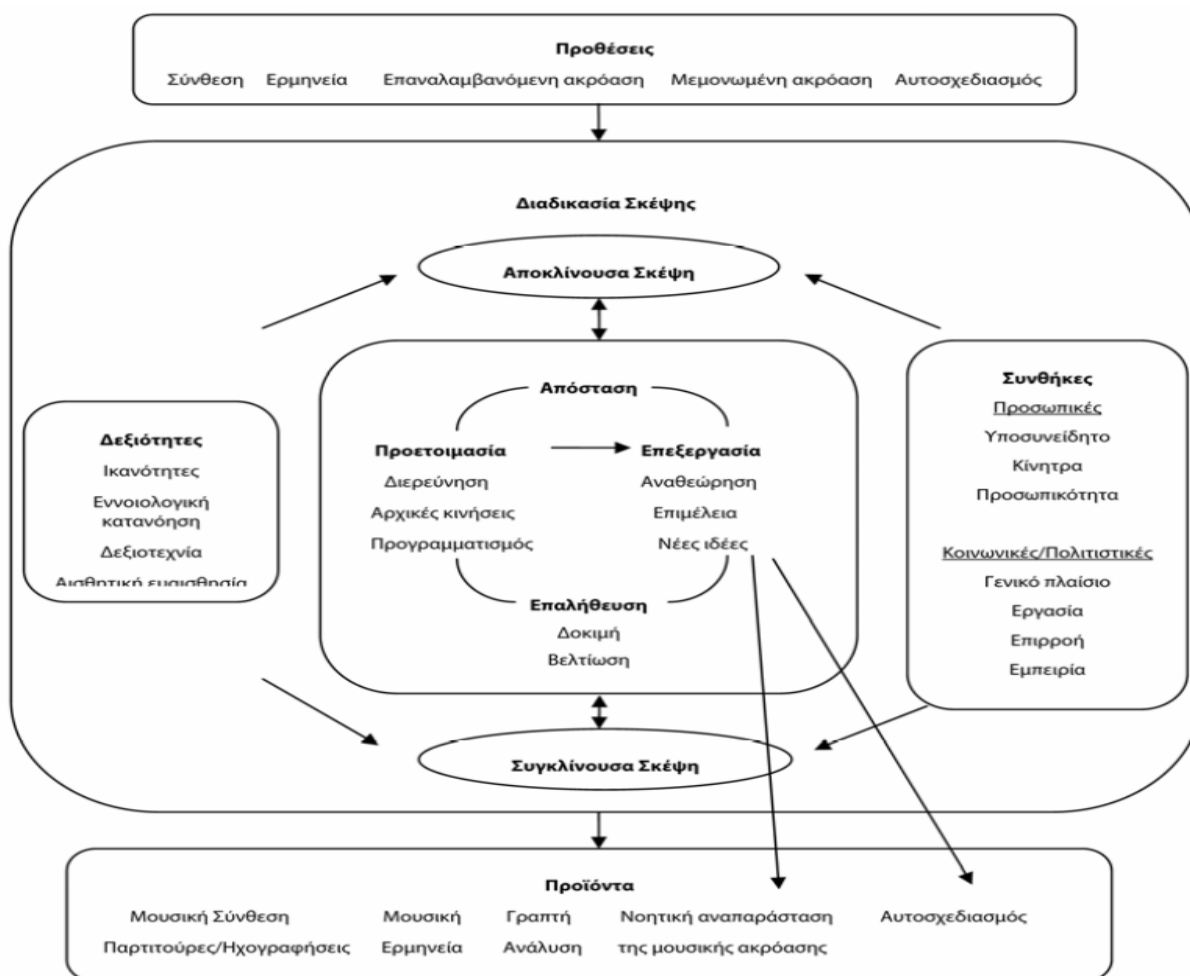
Σύμφωνα με τους Hickey & Webster (2001), η δημιουργική διαδικασία στη μουσική περιγράφεται ως «η σκέψη που λαμβάνει χώρα όσο ένα πρόσωπο σχεδιάζει να παράγει ένα δημιουργικό προϊόν». Στο ίδιο πλαίσιο, ο Webster (2002) μελέτησε τη δημιουργική σκέψη στη μουσική εστιάζοντας στην δημιουργική διαδικασία και το ρόλο που αυτή διαδραματίζει στη μουσική εκπαίδευση. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη προσέγγιση, η δημιουργική σκέψη στη μουσική γίνεται αντιληπτή ως μια δυναμική νοητική διαδικασία η οποία εναλλάσσεται μεταξύ της αποκλίνουσας και της συγκλίνουσας σκέψης, ακολουθεί συγκεκριμένα στάδια μέσα στο χρόνο, ενεργοποιείται από παράγοντες όπως οι εσωτερικές μουσικές δεξιότητες και οι εξωτερικές συνθήκες (π.χ. περιβάλλον, επικοινωνία, πληροφόρηση), και καταλήγει σε ένα τελικό μουσικό προϊόν (Webster, 2002).

Στο πλαίσιο της έρευνας για τη μουσική δημιουργικότητα έχει αναπτυχθεί ένας σημαντικός αριθμός θεωρητικών μοντέλων τα οποία περιγράφουν τη δημιουργική διαδικασία στη μουσική (Kostagiolas et al., 2017). Η πλειοψηφία των συγκεκριμένων μοντέλων έχει δεχθεί σημαντικές επιρροές από το θεωρητικό πλαίσιο για τη δημιουργικότητα του Wallas (1926), ενώ αντιλαμβάνονται τη μουσική δημιουργικότητα ως μια δραστηριότητα επίλυσης των προβλημάτων τα οποία προκύπτουν κατά τη δημιουργική διαδικασία στη μουσική. Για τις ανάγκες του παρόντος κειμένου παρέχεται ένα θεωρητικό πλαίσιο - μοντέλο για την ερμηνεία της μουσικής δημιουργικότητας και περιγράφεται το περιεχόμενό του στις επόμενες παραγράφους.

Από τα διαθέσιμα θεωρητικά πλαίσια - μοντέλα που εντοπίζονται στη βιβλιογραφία σχετικά με τη μουσική δημιουργικότητα, σημαντικότερο είναι το μοντέλο του Webster (2002) για τη δημιουργική σκέψη στη μουσική. Σε αυτό περιγράφεται η μουσική δημιουργική διαδικασία χαρακτηριζόμενη από τη διαδοχή τριών βασικών σταδίων. Όπως φαίνεται στο Σχήμα 4, πρόκειται για: α. τις προθέσεις για τη δημιουργικότητα, β. τη δημιουργική σκέψη, γ. τα δημιουργικά προϊόντα.

Η έναρξη της δημιουργικής διαδικασίας πραγματοποιείται με τη διατύπωση των προθέσεων σχετικά με συγκεκριμένες μουσικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με τον Webster (2002), οι προθέσεις αυτές είναι δυνατό να περιλαμβάνουν τη μουσική σύνθεση, την ερμηνεία, την επαναλαμβανόμενη ακρόαση, τη μεμονωμένη ακρόαση, και τον αυτοσχεδιασμό.

Σχήμα 4. Μοντέλο του Webster για τη δημιουργική σκέψη στη μουσική (προσαρμογή από Webster, 2002)

Ακολούθως, η διαδικασία προχωρά στη διαμόρφωση της δημιουργικής σκέψης η οποία αποτελεί τον πυρήνα του συγκεκριμένου θεωρητικού πλαισίου. Εντός αυτού, εμφανίζονται ξεκάθαρα τα στάδια της προετοιμασίας και της επαλήθευσης, της αποστασιοποίησης και το στάδιο της επεξεργασίας το οποίο περιλαμβάνει τη διαμόρφωση, την αναθεώρηση και την επιμέλεια των νέων ιδεών.

Οι τέσσερις διαστάσεις που διαμορφώνουν τη γνωσιακή διάσταση στο συγκεκριμένο θεωρητικό πλαίσιο είναι: α. η ενδυνάμωση των δεξιοτήτων η οποία αποτελεί χαρακτηριστικό του ατόμου β. η διαμόρφωση των συνθηκών που περιλαμβάνει τόσο προσωπικούς, όσο και κοινωνικο-πολιτισμικούς παράγοντες στους οποίους εντάσσονται η επικοινωνία και η πληροφόρηση, και οι οποίες επιδρούν στην γ. αποκλίνουσα σκέψη, και τη δ. συγκλίνουσα σκέψη, διαμορφώνοντας το δημιουργικό αποτέλεσμα.

Στο μοντέλο του Webster (2002) για τη δημιουργική σκέψη στη μουσική, η υλική διάσταση αντιπροσωπεύεται από τα αποτελέσματα της δημιουργικής διαδικασίας, τα μουσικά προϊόντα τα οποία είναι δυνατό να περιλαμβάνουν παρτιτούρες και ηχογραφήσεις μιας μουσικής σύνθεσης, καταγεγραμμένες μουσικές ερμηνείες και αυτοσχεδιασμούς, γραπτές μουσικές αναλύσεις και νοητικές αναπαραστάσεις μουσικών ακροάσεων. Σύμφωνα με τον Webster (2002), οι δημιουργικές δραστηριότητες στη μουσική συμπεριφορά των ατόμων διακρίνονται σε τρεις βασικούς άξονες οι οποίοι αφορούν: α. τη σύνθεση, β. την ερμηνεία και τον αυτοσχεδιασμό, και γ. την ακρόαση και την ανάλυση.

Οι συγκεκριμένες στάσεις μουσικής συμπεριφοράς και επικοινωνίας μπορούν να ποικίλουν αναλόγως από ποιον εκφράζονται (π.χ. από έναν συνθέτη, έναν ερμηνευτή, ή ακόμα και από έναν ακροατή κ.ά.). Επιπλέον, οι συγκεκριμένες δημιουργικές συμπεριφορές έχουν σημαντική επίδραση στην ανάπτυξη και τη διαμόρφωση της διαδικασίας αναζήτησης και επικοινωνίας της μουσικής πληροφορίας (Kostagiolas et al., 2015). Η έρευνα του Webster (2002) για τη δημιουργική σκέψη στη μουσική εστιάζει σε μια κεντρική διαδικασία σταδιακής σκέψης με τη μουσική πληροφορία να αντιπροσωπεύει την αλληλεπίδραση μεταξύ των αποκλινουσών και των συγκλινουσών διαδικασιών, οι οποίες περιλαμβάνουν τόσο την ανάπτυξη των δεξιοτήτων επικοινωνίας, όσο και άλλους σχετικούς παράγοντες (π.χ. προσωπικούς, κοινωνικούς, πολιτισμικούς κ.ά.) εντός ενός συγκεκριμένου εκπαιδευτικού ή και πολιτισμικού πλαισίου.

Συμπεράσματα

Στόχο του παρόντος άρθρου αποτέλεσε η παρουσίαση βασικών πτυχών του πλαισίου ανάπτυξης της επικοινωνίας και της πληροφόρησης για τη μουσική δημιουργικότητα σε εκπαιδευτικό και πολιτισμικό περιβάλλον. Συγκεκριμένα, προσδιορίστηκε η έννοια της επικοινωνίας με την επισκόπηση διαφόρων διατυπώσεων που έχουν δημοσιευθεί σχετικά με σκοπό την παροχή μιας συνοπτικής θεωρητικής ανάλυσης της επικοινωνίας και του ρόλου της στην εκπαίδευση, καθώς και ζητημάτων πληροφόρησης και δημιουργικότητας στον χώρο της μουσικής. Παρουσιάστηκαν τα θεωρητικά πλαίσια για την ερμηνεία της επικοινωνίας των: α. Lasswell (1948), β. Shannon & Weaver (1949), και γ. Schramm (1954), καθώς και το μοντέλο του Webster (2002) για τη δημιουργική σκέψη στη μουσική, προσεγγίζοντας ζητήματα πληροφόρησης και δημιουργικότητας στον χώρο της εκπαίδευσης και του πολιτισμού. Η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι συγκεκριμένες προσεγγίσεις αντιλαμβάνονται την επικοινωνία, την πληροφόρηση αλλά και τη δημιουργικότητα είναι δυνατό να δώσουν σημαντικά στοιχεία σχετικά με τη συμπεριφορά των ατόμων σε εκπαιδευτικό και πολιτισμικό περιβάλλον αναφορικά με: α. το μουσικό υλικό, που αντιστοιχεί στους πόρους και τα δημιουργικά προϊόντα μουσικής, β. τη διαδικασία, που περιλαμβάνει τις μεταβάσεις και τις εναλλαγές μεταξύ των διαφόρων σταδίων της δημιουργικής διαδικασίας, και γ. το πλαίσιο εντός του οποίου πραγματοποιείται κάθε φορά η δημιουργική διαδικασία στη μουσική.

Βιβλιογραφία

- Auernhammer, J., & Hall, H. (2014). Organizational culture in knowledge creation, creativity and innovation: Towards the freiraum model. *Journal of Information Science*, 40(2), 154-166.
- Candy, L. (1997). Computers and creativity support: Knowledge, visualisation and collaboration. *Knowledge-Based Systems*, 10(1), 3-13.
- Dunn, R. E. (1997). Creative thinking and music listening. *Research Studies in Music Education*, 8(1), 42-55.
- Ensor, J., Cottam, A., & Band, Ch. (2001). Fostering knowledge management through the creative work environment: A portable model from the advertising industry. *Journal of Information Science*, 27(3), 147-155.
- Floyd, K. (2006). *Communicating affection: Interpersonal behavior and social context*. Cambridge University Press.
- Fiske, J. (2002). *Introduction to communication studies*. Routledge.
- Hargie, O., Saunders, C., & Dickson, D. (1994). *Social skills in interpersonal communication*. Psychology Press.

- Hickey, M. (2002). Creativity research in music, visual art, theatre, and dance. In R. Colwell, & C. Richardson (Eds.), *The new handbook of research on music teaching and learning* (pp. 398-414). Oxford University Press.
- Hickey, M., & Webster, P. (2001). *Creative thinking in music*. *Music Educators Journal*, 88(1), 19-23.
- Katz, D., & Kahn, R. L. (1978). *The social psychology of organizations*. Wiley.
- Kostagiolas, P., Lavranos, C., Papavlasopoulos, S., Korfiatis, N., & Papadatos, J. (2015). Music, musicians and information seeking behaviour: A case study on a community concert band. *Journal of Documentation*, 71(1), 3-24.
- Kostagiolas, P., Lavranos, C., Martzoukou, K., & Papadatos, J. (2017). The role of personality in musicians' information seeking for creativity. *Information Research*, 22(2), paper 756.
- Λαβράνος, Χ. (2016). *Οι επιδράσεις της πληροφόρησης στη μουσική δημιουργικότητα: Προκλήσεις και προτάσεις για την Ελληνική μουσική εκπαίδευση*. Παρουσιάστηκε στο 7ο Συνέδριο της Ελληνικής Ένωσης για τη μουσική Εκπαίδευση (ΕΕΜΕ): 'Μουσικός Γραμματισμός: Τυπικές και Άτυπες Μορφές Μουσικής Διδασκαλίας-Μάθησης', Θεσσαλονίκη, Ελλάδα.
- Lavranos, C., Kostagiolas, P., Martzoukou, K., & Papadatos, J. (2015). Music information seeking behaviour as motivator for musical creativity: Conceptual analysis and literature review. *Journal of Documentation*, 71(5), 1070-1093.
- Lavranos, C., Kostagiolas, P., Korfiatis, N., & Papadatos, J. (2016). Information seeking for musical creativity: A systematic literature review. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 67(9), 2105-2117.
- Lasswell, H. D. (1948). The structure and function of communication in society. *The communication of ideas*, 37(1), 136-139.
- Leeds-Hurwitz, W. (1989). *Communication in everyday life: A social interpretation*. Greenwood Publishing Group.
- McQuail, D. (1987). *Mass communication theory: An introduction*. Sage Publications, Inc.
- Pennycook, A. (1985). Actions speak louder than words: Paralanguage, communication, and education. *Tesol Quarterly*, 19(2), 259-282.
- Schramm, W. (1954). How communication works. *The process and effects of mass communication*, 3-26.
- Schramm, W. (1983). The unique perspective of communication: A retrospective view. *Journal of Communication*, 33(3), 6-17.
- Shannon, C. E. (1948). A mathematical theory of communication. *Bell system technical journal*, 27(3), 379-423.
- Shannon, C. E. (1949). *The Mathematical Theory of Communication, by CE Shannon (and Recent Contributions to the Mathematical Theory of Communication)*, W. Weaver. University of Illinois Press.

- Singhal, A., & Rogers, E. (2012). *Entertainment-education: A communication strategy for social change*. Routledge.
- Wallas, G. (1926). *The art of thought*. Jonathan Cape Ltd.
- Webster, P. (1990). Creativity as creative thinking. *Music Educators Journal*, 76(9), 22-28.
- Webster, P. R. (2002). Creativity and music education: Creative thinking in music: Advancing a model. *Creativity and music education*, 1, 33.

Σύντομο Βιογραφικό

Ο **Χαρίλαος Λαβράνος** είναι Διδάσκων στο Τμήμα Αρχιονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, Σχολή Επιστήμης της Πληροφορίας και Πληροφορικής, Ιόνιο Πανεπιστήμιο και Συνεργαζόμενο Εκπαιδευτικό Προσωπικό (ΣΕΠ) στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Διοίκηση Πολιτισμικών Μονάδων», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Είναι Διδάκτωρ και Πτυχιούχος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών, καθώς και κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης από το Τμήμα Αρχιονομίας Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο. Εργασίες του έχουν δημοσιευθεί σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά (π.χ. JASIST, Journal of Documentation), είναι συγγραφέας του βιβλίου «Πληροφόρηση και Δημιουργικότητα: Επιδράσεις της Πληροφορίας στη Δημιουργικότητα και τη Δημιουργική Βιομηχανία» Εκδόσεις Επίκεντρο, ενώ έχει επιμεληθεί επιστημονικά τη μετάφραση του βιβλίου «Αναζητώντας την Πληροφορία» Εκδόσεις ΔΙΣΙΓΜΑ, αλλά και ελληνόγλωσσους και ξενόγλωσσους επιστημονικούς συλλογικούς τόμους "Trends in Music Information Seeking, Behavior, and Retrieval for Creativity" IGI Global, Hershey, PA και «Πηγές Μουσικής Πληροφόρησης και Πληροφοριακή Παιδεία», Εκδόσεις Fagotto. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν τη διερεύνηση της Μουσικής Πολιτιστικής Πληροφορίας, την Πληροφοριακή Συμπεριφορά και Πληροφοριακή Παιδεία στη Δημιουργική/Πολιτιστική Βιομηχανία, Υπηρεσίες πληροφόρησης (Βιβλιοθήκες, Αρχειακές Υπηρεσίες και Μουσεία) στις Δημιουργικές/Πολιτιστικές Βιομηχανίες, (σύνδεση με τον Δημιουργικό Τουρισμό), Οργάνωση Δημιουργικών Γεγονότων.

Information and communication regarding musical creativity in a cross-cultural setting

CHARILAOS LAVRANOS

Department of Archives, Library Science and Museology

Ionian University

lavranos@ionio.gr

ABSTRACT

Communication is one of the fundamental functions of the individual that facilitates the coordination of collective human action and their socialisation. It is recognised as a cultural process that can unite individuals through participation and affiliation. In addition, the incorporation of communication into educational practise is deemed significant because it is viewed as a process that influences the way education is managed while fostering creativity and innovation in the educational environment. This article presents the concept of communication and its role in education, three theoretical frameworks for the interpretation of communication, those of: a. Lasswell (1948), b. Shannon & Weaver (1949), and c. Schramm (1954), as well as information and creativity issues in the field of music education with the presentation of Webster's (2002) model for creative thinking in music. The objective is to comprehend the significance of communication and information in an educational and cultural context for musical creativity. Based on these premises, this article contributes to a concise theoretical analysis of communication and its function in education, as well as information and creativity in music.

Keywords: Communication, information, music education, musical creativity, and culture are key terms.